

LATVIJAS
NOTĀRS

Nākotnes pilnvarojums un testaments

Latvijas Zvērinātu notāru padomes
rīkotājdirektors

Dr.iur. Gatis Litvins

14.06.2019.

LATVIJAS
NOTĀRS

Ronalds Dvorkins:

Valstij jābūt gādīgai kā pret tādiem, kurus tā vada
un jūtas apdraudēti un pakļauti ciešanām, kā arī
valstij jāizturas ar cieņu pret cilvēkiem, kuri paši
spējīgi izstrādāt prātīgu priekšstatu par to, kā
viņiem dzīvot un rīkoties

(Dvorkin R. Taking Rights Seriously. Harvard, 1977.)

LATVIJAS
NOTĀRS

Testaments

Testaments ir vienpusējs tiesisks darījums par **mantinieka** iecelšanu. Testators savam nāves gadījumam var brīvi noteikt par savu mantu.

LATVIJAS
NOTĀRS

Nākotnes pilnvarojums

Ar nākotnes pilnvarojumu pilnvarotājs uzdod **pilnvarniekam** pārzināt viņa lietas gadījumā, ja pilnvarotājs veselības traucējumu vai arī citu iemeslu vai apstākļu dēļ nespēs saprast savas darbības nozīmi un nespēs vadīt savu darbību.

Nākotnes pilnvarojuma starptautiskais tiesiskais regulējums

- Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
- Konvencija par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā
- Hāgas konvencija par pieaugušo starptautisko aizsardzību
- ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām
- Eiropas Padomes Ministru komitejas Rekomendācija Nr. CM/Rec (2009)11 par nākotnes aizsardzības pilnvarojumiem un iepriekšējiem lēmumiem nespējas gadījumam
- Eiropas Padomes Ministru komitejas Rekomendācija Nr. R(99)4 par mazāk aizsargātu pilngadīgu personu tiesiskās aizsardzības principiem
- Eiropas Padomes Parlamentārās Asamblejas Rezolūcijas Nr. 1859 (2012) “Par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību, ievērojot pacientu iepriekš izteiktu gribu”

LATVIJAS
NOTĀRS

Nākotnes pilnvarojuma izpildījums Latvijā

- **Civillikums** (2317.¹ -2317.⁷ pants)
- **Civilprocesa likums** (11.panta pirmās daļas 4.² punkts, 251. panta 3.¹ punkts, 277.¹ -277.⁶ pants)
- **Notariāta likums** (45.¹ pants, 87.⁴ pants, 230. panta 11. punkts)
- **Ārstniecības likumā** (53.² pants)
- **Ministru kabineta 2017. gada 18. jūlija noteikumi Nr.414 "Ārstniecības iestādes izziņas izsniegšanas un samaksas kārtība aizgādības nodibināšanas un nākotnes pilnvarojuma gadījumā".**

Nākotnes pilnvarojuma idejiskais pmatojums

- Pasākumi, kas palīdz risināt personas rīcībspēju, ir iedalāmi divās kategorijās:
  - atbildes (*responsive*): rīcībspējas ierobežošana ar tiesas spriedumu
  - iepriekšējos (*anticipatory*): nākotnes pilnvarojuma līgums un iepriekš dotie norādījumi.
- Uzsvars liekams uz **maksimālu rīcībspējas saglabāšanu.**

LATVIJAS
NOTĀRS

Nākotnes pilnvarojums v. rīcībspējas ierobežošana

Rīcībspējas ierobežošana	personas aizsardzība, ko nodrošina valsts pēc saviem ieskatiem tādā veidā, kas <i>it kā varētu</i> būt personas interesēs
Nākotnes pilnvarojums	persona autonomi atbilstoši saviem uzskatiem noteikt savu tiesību aizsardzību <i>brīdī</i> , kad pati nespēs saprast savas darbības nozīmi un nespēs vadīt savu darbību

Nākotnes pilnvarojums ir **alternatīva** rīcības spējas ierobežošanai.

Nākotnes pilnvarojuma spēkā stāšanās un izpildes uzsākšana **neietekmē juridisko rīcībspēju.**

Nākotnes pilnvarojuma izpratne

- Pašnoteikšanās princips atļauj katrai personai individuāli izvēlēties **pilnvarojuma apjomu, tā ierobežojumus un nosacījumus** pēc savas nepieciešamības un vēlmēm.
- Tradicionāli nākotnes pilnvarojums attiecas uz saimniecisko un finansiālo sfēru, kā arī uz veselības, labklājības un **citām privātajām sfērām**.
- Nākotnes pilnvarojuma tvērumā **neietilpst** tādu lēmumu pieņemšana, ko var pieņemt tikai pati persona **personīgi** (paternitātes atzīšana un apstrīdēšana, testamenta taisīšana, adopcija u.c.):
  - Civillikuma 356.1 pants paredz, ka persona nav ierobežojama personiskajās nemantiskajās tiesībās, kā arī aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses iestādēs un tiesā saistībā ar tās rīcībspējas un brīvības ierobežojumiem, domstarpībām, strīdiem ar aizgādni un aizgādņa iecelšanu un atcelšanu.

Nākotnes pilnvarojuma saturs

- Nākotnes pilnvarojums ir **pilnvarojuma līguma veids**, kurš no citiem atšķiras ar to, ka pilnvarojuma izpildes termiņš nav iepriekš nosakāms!
- Attiecībā uz nākotnes pilnvarojuma apjomu piemērojums vispārīgais pilnvarojuma regulējums - **tā var būt speciālpilnvara, ģenerālpilnvara vai universālpilnvara.**
- **Praksē** pilnvarotājs pilnvaro pilnvarnieku pārstāvībai gan īpašuma lietās, gan pārstāvībai dažādās iestādes, tai skaitā tiesās, kā arī pārstāvībai sociālajos un ārstniecības jautājumos, pat uzticot pilnvarniekam pieņemt lēmumus par atteikšanos no ārstniecības un pilnvarotāja atslēgšanu no sistēmas, kas mākslīgi uztur dzīvības funkcijas, kā arī pārstāvība dzīves vietas jautājumos.

LATVIJAS
NOTĀRS

Nākotnes pilnvarnieks – uzticības persona

- Pilnvarotājs brīvprātīgi izlemj, kādus uzdevumus un kurai personai - **paša izvēlētai uzticības personai** (fiziskai vai juridiskai) - būtu nepieciešams veikt viņa vārdā un interesēs.
- Nākotnes pilnvarnieks **darbojas pilnvarotāja interesēs** atbilstoši pilnvarā dotajam uzdevumam un tā izpildes noteikumiem.
- Pilnvarniekam jārīkojas ne vien pēc pilnvarotāja **norādījumiem**, bet vienmēr **apsverot**, kā attiecīgā gadījumā, domājams, rīkotos pats pilnvarotājs.
- Izpildot uzdevumus pilnvarnieks iespēju robežās **informē** un **konsultējas** ar pilnvarotāju.
- Pilnvarniekam būtu **jāgrāmato** savu uzdevumu izpildi, lai varētu apliecināt pienākumu **pienācīgu** izpildi.

Nākotnes pilnvarnieks – uzticības persona

- Pilnvarnieks var būt viens vai vairāki, kas rīkojas **kopā, atsevišķi** vai **šķirti** katrs savā jomā.
- Var arī paredzēt **pilnvarnieka aizstājēju**, kas uzņemas pienākumus, ja sākotnējais pilnvarnieks atkrīt.
- Nākotnes pilnvarojuma **tālākdošana** citai personai ir aizliegta (CL 2317.⁶ pants).
- Nākotnes pilnvarniekam ir tiesība **atsaukt citas pilnvarotāja** izdotās pilnvaras tajā apjomā, kādā nākotnes pilnvarnieks ir tiesīgs darboties.

LATVIJAS
NOTĀRS

Nākotnes pilnvarojuma izpildes pamatojums

Nākotnes pilnvarojuma izpildes pamatojums ir pilnvarojuma devēja **nespēja** saprast savas darbības nozīmi un vadīt savu darbību **dēļ**:

- (1) veselības traucējumiem (*piem., komas vai insulta*) vai arī
- (2) citiem iemesliem vai apstākļiem (*piem., personas promesamība vai pazudušana*).

Nākotnes pilnvarojuma līguma forma un noslēgšanas kārtība

Nākotnes pilnvarojuma līgumu:

- (1) taisa notariālā akta formā,
- (2) personīgi klāt esot pilnvarotājam un pilnvarniekam,
- (3) zvērinātam notāram informējot akta dalībniekus par pilnvarojuma nozīmi, spēkā stāšanos un pilnvarnieka darbības uzsākšanas kārtību, un
- (4) reģistrē nākotnes pilnvarojumu reģistrā.

Nākotnes pilnvarojuma spēkā stāšanās un izpildes uzsākšanas kārtība

- Nākotnes pilnvarojuma līgums **stājas spēkā** tā noslēgšanas dienā.
- Pilnvarnieks **savu darbību** ir pilnvarots **uzsākt** ar brīdi, kad Ārstniecības likumā noteiktajā kārtībā **konstatēts un reģistrēts** tāds pilnvarotāja stāvoklis vai juridisks fakts, **kura dēļ** viņš uz laiku vai pastāvīgi nespēj saprast savas darbības nozīmi un nespēj vadīt savu darbību.

LATVIJAS
NOTĀRS

Nākotnes pilnvarojuma izpildes uzsākšanas kārtība

Ziņas par pilnvarnieka tiesībām pārstāvēt pilnvarotāju reģistrā ieraksta, pamatojoties uz:

- 1) ārstniecības iestādes vadītāja Ārstniecības likumā noteiktajā kārtībā izsniegtu **atzinumu**
- 2) vai **tam pielīdzinātu dokumentu**, kurš izsniegts ārvalstīs un kura īstums apliecināts Dokumentu legalizācijas likumā noteiktajā kārtībā
- 3) vai **tiesas nolēmumu**.

LATVIJAS
NOTĀRS

Nākotnes pilnvarnieka tiesību reģistrācijas

- Pilnvarnieks var iesniegt ārstniecības iestādes atzinumu **jebkuram** zvērinātam notāram.
- Zvērināts notārs pirms ieraksta veikšanas pārlicinās, vai nākotnes pilnvarojums **ir spēkā**.
- Pēc pilnvarnieka tiesību reģistrācijas zvērināts notārs **taisa attiecīgu atzīmi** uz viņam uzrādītā notariālo aktu grāmatas izraksta (pilnvaras) un notariālā akta oriģināla.
- Ja notariālo aktu apliecinājis **cits** zvērināts notārs, notāram, kurš izdara atzīmi reģistrā, būs pienākums tajā pašā dienā viņu elektroniski informēt par nepieciešamību šādu atzīmi izdarīt.
- **No atzīmes izdarīšanas pilnvarniekam rodas tiesības izpidīt uzdoto uzdevumu.**

LATVIJAS
NOTĀRS

Nākotnes pilnvarnieka tiesību reģistrācijas

- Nākotnes pilnvarojums **neierobežo iespēju** vērsties tiesā ar pieteikumu personas rīcībspējas ierobežošanu un aizgādņības nodibināšanu.
- Rekomendācijas Nr. CM/Rec (2009) paskaidrojošajā memorandā norādīts, ka personas ieviestie iepriekšējie pasākumi **ir prioritāri** pār visiem atbildes pasākumiem:
  - nedrīkst iecelt aizgādni, kuram tiktu piešķirtas **tādas pat pilnvaras**, kādas jau satur nākotnes pilnvarojums, kura īstenošana var tik uzsākta vai jau ir uzsākta;
  - izvērtējot iespēju, ka aizsardzības pasākumi varētu risināt jautājumus, kurus **neaptver** nākotnes pilnvarojums, jāņem vērā nākotnes pilnvarojuma esība;
  - vienīgās situācijas, kurās aizsardzības pasākumi var **pilnībā aizstāt** nākotnes pilnvarojumu, ir tad, kad nākotnes pilnvarojums tiek izbeigts, vai arī tā darbību aptur.

Tiesas tiesības apturēt nākotnes pilnvarojumu

- **Tiesa** var apturēt pilnvarnieka tiesību pārstāvēt pilnvarotāju, **ja** tiek konstatēts, ka pilnvarnieks savus pienākumus nemaz nepilda vai arī pilda pretēji pilnvarotāja interesēm.
- **Motivētu pieteikumu** par nākotnes pilnvarnieka tiesību apturēšanu var **iesniegt** pilnvarotāja bērni, brāļi, māsas, vecāki, laulātais vai prokurors.
- Pilnvarnieks sniedz paskaidrojumus, tiesas sēdē piedalās **prokurors** un uz to tiek aicināta persona, kura izsniegusi nākotnes pilnvarojumu.
- Ja tiesa aptur pilnvarnieka tiesību pārstāvēt pilnvarotāju, tad nākotnes pilnvarojuma **līgums paliek spēkā**.
- Iespējama arī situācija, kad ir iecelti **vairāki pilnvarnieki** un nepieciešams apturēt tikai viena pilnvarnieka tiesības, bet otrs var turpināt nākotnes pilnvarojuma izpildi.
- Pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā tā **norakstu nosūta** pilnvarniekam, pilnvarotājam, prokuroram un Latvijas Zvērinātu notāru padomei.

LATVIJAS
NOTĀRS

Paldies!

gatis.litvins@latvijasnotars.lv